

Gabriel Plavec (?–1641, Mainz)

Zgodnjebaročni glasbenik,
doma iz Ljubljane,
Škofje Loke ali Železnikov?

Izvleček

Gabriel Plavec, glasbenik in skladatelj, ni znano niti kje (Ljubljana, Škofja Loka, Železniki?) niti kdaj je bil rojen. Vseskozi je deloval v tujini, največ v nemškem Mainzu, med letoma 1612 in 1641, kjer je po dolgi in hudi bolezni tudi umrl. Po njegovem podpisu Carniolus lahko sklepamo, da je bil doma s Kranjskega. Kot dvorni kapelnik v Mainzu in ugleden glasbenik je sodeloval pri cesarskih kronanjih. V nemškem Aschaffenburgu (1621/1622) je izdal zbirko 26 vokalno-instrumentalnih liturgičnih skladb, od tri do osem glasov z generalnim basom, Flosculus vernalis/Pomladna cvetica, še tri njegove skladbe pa so v zbirki Himmlische Harmony (Mainz, 1628). V svojem okolju je kot novost uvedel večzborje. Na njegovo delo je vplivala zgodnjebaročna tradicija generalnega basa in duhovnega koncerta.

Ključne besede: skladatelj, Carniolus, dvorni kapelnik, vokalno-instrumentalne liturgične skladbe, tri do osem glasov, generalni bas, Flosculus vernalis/Pomladna cvetica, večzborje, duhovni koncert.

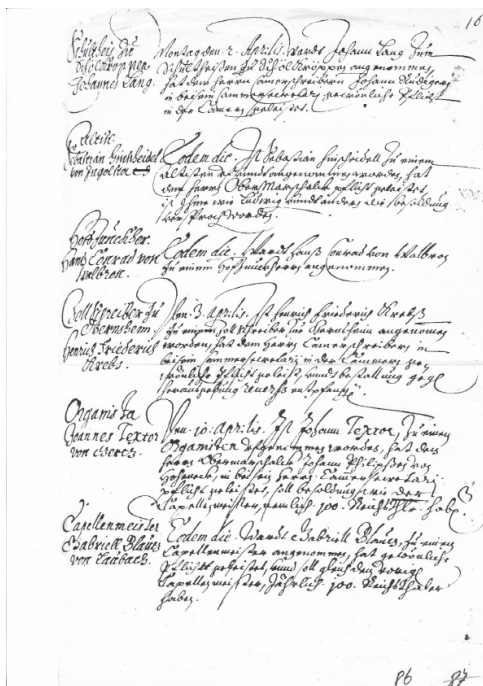
Abstract

Gabriel Plavec (?–1641, Mainz)
Early Baroque musician, from Ljubljana, Škofja Loka or land
Železniki?

It is not known where (Ljubljana, Škofja Loka, Železniki?) or when Gabriel Plavec, musician and composer, was born. He worked abroad, mostly in Mainz, Germany, between 1612 and 1641, where he died after a long and severe illness. On the basis of his signature, Carniolus, it can be concluded that he came from Carniola. As court choirmaster in Mainz and a distinguished musician, he participated in the imperial coronation. In German Aschaffenburg (1621/1622), he published a collection of 26 vocal-instrumental liturgical compositions, for three to eight voices with basso

Mainz, načrt mesta, 1600–1650. (vir: orig. bakrorez v Stadtarchiv/Mestni arhiv, Mainz)

continuo, *Flosculus vernalis/Spring Flower*, and the collection *Himmlische Harmony* (Mainz, 1628) contains three of his compositions. He introduced a mixed choir as a novelty in his own environment. His work was influenced by the early Baroque tradition of basso continuo and spiritual concertos.

Key words: composer, Carniolus, court choirmaster, vocal-instrumental liturgical compositions, three to eight voices, three to eight voices, basso continuo, *Flosculus vernalis/Spring Flower*, mixed choirs, spiritual concert.

Originalni rokopis, ki citira G. Plavca, 10. 4. 1612, »... über die Aufnahme von Plautz als Kapellmeister ...«. (vir: Mainzer Akzidental- und Bestattungsbuch 4, folio 84; hrani Staatarchiv/Državni arhiv, Würzburg)

Uvod

Domnevni Železnikar, (Škofje)Ločan ali/in Ljubljčan¹ Gabriel Plavec naj bi bil torej eno, drugo ali/in tretje, tudi natančne letnice rojstva ne poznamo.² Zato le Kranjec,³ Carniola, kot se je tudi sam imenoval in kar je edino dokazano iz (dokumentiranih) rojstnih podatkov. Ena od tovrstnih domnev⁴ ga postavlja v leto rojstva okoli 1580, za Železnike, Ljubljano in celo Škofjo Loko⁵ se je ogreval

-
- 1 Dolenc, *Kamenčki iz mozaika slovenske glasbene zgodovine*, str. 7–11, in Globočnik, Dolenc, *Eisnern – Železniki*, str. 35.
 - 2 Dolenc, prav tam.
Prav slednji navaja v svojih *Kamenčkih iz mozaika* (1979): »[...] ni izključevati domneve o povezanosti dveh, zelo pomembnih sosednjih rudarskih središč tj. Idrija – Železniki in s tem posredno še poznanstva morda celo med Gallus-om in Markom Plautz-em, kajti oba sta bila rojena približno v enakem času – a s to razliko, da je bil Gallus po t. č. predvidevanjih rojen v Idriji, od koder se je morda prav mimo Železnikov odpravljal v «stiško semenišče» – dočim je Marko Plautz kot ugleden fužinar ostal doma v Železnikih, kjer si je bržkone uredil tudi družinsko življenje s tem, da so se mu /?/ v zakonu rodili trije sinovi: **Gabrijel/1580/**, Jurij /1595/ in Gašper /?/ ... Poznanka med Markom Plavcem in Gallusom torej ne kaže kar na hitrico izključiti ... Za svojega sina Gabrijela je Marko kot oče – prav gotovo skrbel, da ga spravi na dobro, po nekom že uhojeno življenjsko pot. ... In, če je Marko tj. Gabrijelov oče, kasneje, tj. okoli 1593. leta svojega približno 12 let starega sina prav tako poslal v stiški samostan – to enostavno pomeni, da ga je napolil po stopinjah svojega, ob tem že pokojnega znanca Gallusa (?). ... Gabrijel, stremeč za tem, da se po zgledu svojih vzornikov glasbeno še nadalje izpopolnjuje, se po dokončanem šolanju v Stični prek Avstrije napoti naprej v Nemčijo – na Bavarsko. Nedvomno se je mimogrede na Dunaju seznanil še z dejavnostjo ' cesarskega dečjega pevskega zbora' /Wiener Sängerknaben/ i.p.d. Po študijih glasbene umetnosti v nemških mestih Aschaffenburg ob Maini, Dettelbachu na Frankovskem itd. in v nadaljnjem glasbenem udejstvovanju, predvsem v Mainzu, se v letih 1619/1620 in 1625 za kratek čas pojavi spet v domovini. Tu se je v tem času zaposlil kot organist in vodja šole 'jezuitskega kolegija' v Ljubljani, nato se ponovno vrne v Mainz, in v tujini kot ostali njegovi predhodniki: Slatkonja, Trubar in Gallus [...].« (v: Dolenc, *Kamenčki iz mozaika ...*, str. 9–11).
 - 3 Kranjska velja na slovenskem narodnostnem ozemlju od 15. stol. dalje za osrednjo zgodovinsko deželo, edino povsem slovensko, zato včasih izraz Kranjec pomeni drugo ime za Slovenca (*Enciklopedija Slovenije*, 5. knj., str. 389).
Zgodovinsko je Kranjska v grobem obsegala današnje pokrajine Gorenjsko, Dolenjsko, Notranjsko in dele Primorske, prvič je bila omenjena leta 973 kot del Vojvodine Koroške (<https://sl.wikipedia.org/wiki/Kranjska>)
 - 4 Prav tam.
 - 5 Höfler, *Tokovi glasbene kulture na Slovenskem od začetkov do 19. stol.*, str. 42. Prav tako se ta indic pojavlja kar nekajkrat, povezan s (škofje)loškimi trgovci (Štukl, *Knjiga hiš v Škofji Loki II*, str. 61 in 146):
Johan Nepomuk Plauc iz Ljubljane, trgovec (kupna pogodba, 1856 (Suplement I–IV; III), Henrik, Ludvik, Julij, Robert, Jožef Plauc, vsak 1/6 ...;

tudi Adam Gottron, eden prvih Plavčevih raziskovalcev v tujini.⁶ Omenjata se še letnici okoli 1585 in 1590⁷ ter številna germanizirana in latinizirana imena oziroma priimki: Gabriel Plautzius (Plautz, Blautz, Plautius, Platz, Plavec, Plavic, Plautio, Plantz).⁸ V Železnikih sta bila pod župnikom Jurijem Plavcem (Plavez! 1621–1628) nastavljena učitelj in en pomočnik, ki sta z mladimi pevci skrbela za petje v tamkajšnji župnijski cerkvi sv. Antona Puščavnika. Če bi se skladatelj G. Plavec rodil v Železnikih, bi si lahko osnovno glasbeno izobrazbo pridobil že v domačem kraju.⁹ Tudi vsi dosedanji rodovniški poskusi – rodoslovje – v tej smeri, torej v odkritju natančnega kraja in datuma rojstva G. Plavca, so bili, žal, neuspešni.¹⁰ Glede rojstnih podatkov ni mogoče potrditi niti vira, ki za rojstni kraj navaja Ljubljano, Železnike ali Škofjo Loko, niti datuma rojstva. Od tu je že iz 16. stol. znana furlanska fužinarska družina Plavcev. Na Slovenskem v 20. stol. navadno uporabljaje-

Henrik Plauc, trgovec, 1/6 kupna pogodba 1890;

Henrik Plauc, trgovec, 2/6 kupna pogodba 1891;

»[...] *Nasproti Lukežu* (današnji Mestni trg 1, Škofja Loka, hiše, ki se tako rekoč drži najbolj znamenite Homanove hiše, ki naj bi jo v začetku 16. stol. – 1511, 1529 – [<https://sl.wikipedia.org/wiki/Kranjska>] zgradili furlanski gradbeniki – op. avtor), je bil trgovec Plavec iz Ljubljane. Ko je ta umrl ... sta /onadva/ nadaljevala Plavčevo trgovino [...].« (Štukl, *Knjiga hiš v Škofji Loki II*, str. 146). Marsikatero od teh imen (Henrik, Johan Nepomuk, ... Plavec) se potem ponovi še v spisku avtorjevih (Štuklovih) navedbah poklicev (Štukl, *Knjiga hiš v Škofji Loki II*, str. 210–219).

- 6 Duhovnik – prelat in muzikolog prof. dr. Adam Gottron (1889–1971); https://de.wikipedia.org/wiki/Adam_Gottron) je bil eden prvih, ki se je prav v Mainzu ukvarjal z »našim« Plavcem (*Gabriel Plautz, 1612–1641, Kapellmeister des Mainzer Erzbischofs Schweickardt von Kronberg*, v: *Kirchenmusikalisches Jahrbuch*, XXXI–XXXIII, 1936–1938, str. 58, in *Gabriel Plautz – dvorni kapelnik v Mainzu, Muzikološki zbornik*, 4/1968, str. 57–61).
- 7 Prim. številno, zlasti tujo strokovno literaturo in leksiko.
- 8 Prav tam (ni navedeno po abecedi, temveč po številu pojavnosti posamičnih modifikacij priimka).
- 9 Höfler, *Tokovi glasbene kulture na Slovenskem od začetkov do 19. stol.*, str. 48.
- 10 »[...] Rodovnik Plavčeve rodline, sestavljen po vsej priliki od Janeza Petra P-a ml., danes v lasti Marije Plautz roj. Peterka, segajoč do Marka Plavca, vsebujejo še podatke iz krstne knjige, ki je ob požaru 1822 v Železnikih zgorela [...]« (v: *SBL*, II. knj., Maas–Qualle, Ljubljana, 1933–1952, str. 371 (Plavec ..., str. 370–372; prav tam).

Tudi rodoslovec Peter Hawlina se v mnogih poskusih rodovnika o Plavcih, in s tem posredno tudi o G. Plavcu, naslanja na domnevne podatke D. Dolenca in umešča Gabrijela Plavca, roj. okoli 1580, v Železnikih, – umrl 11. 1. 1641, v Mainzu, (v: Hawlina, *Drevesa ...*, 2, 1995, št. 8–9, str. 36–37) in še en Hawlinov poskus tovrstnega rodovnika (orig. print na 3. str. izpisa hrani avtor), kjer najdemo G. Plavca takoj na začetku pod 1/2 (II) in kjer je »naš« Plav/e/c naveden kot rojen, okoli 1580, spet v Železnikih; 3. 8. 1621 naj bi se v samostanu sv. Petra in Aleksandra v Aschaffenburgu poročil z Mario Todel /roj. okoli 1600, v Kemptenu/ («... *weiland Ulrich Todels von Kempten ehel. hinterlassene Tochter, Frau 1629 Patin ...*»), o naslednikih oziroma potomcih iz te zakonske zveze kronike ne poročajo in G. Plavec je umrl v Mainzu, 11. 1. 1642. (Letnica je nepravilna in kar izvira od D. Dolenca! Op. avtor).

ni priimek Plavec pomeni vračanje k domnevni prvotni obliki oziroma poslovenitev znanih neslovenskih oblik priimka kot drugotnih virov. Naravno je bilo to prizadevanje zato, ker skladatelja na slovenski kulturni prostor nedvoumno vežeta krajevni in pokrajinski izvor, o čemer pričata najmanj dve navedbi.

Po rodovni provenienci je bil G. Plavec poklicno povezan s starejšim slovenskim glasbenim in širšim kulturnim izročilom, saj se je redno podpisoval *Carniolus*, kar pomeni, da je bil doma s Kranjske. Med tedanjo Italijo, Kranjsko (Avstrijo) in Nemčijo ga utrjujejo tudi različne modifikacije pogosto uporabljanih priimkov: *Blautz*, *Platz*, *Plautz*, *Plautius* in *Plautzius*. Svoj, verjetno slovenski, priimek je skladatelj v Mainzu uporabljal po tedanji navadi v germanizirani in še latinizirani obliki. Tudi Plavčev predhodnik, sloviti J. C. Gallus (1550–1591), je svojemu imenu in priimku dodal *Carniolus*. Prav tako ga rodoslovno gladko lahko uvrščamo med rojene na Slovenskem neznano kje (Ljubljana, Škofja Loka ali/in Železniki, ... ?), in sicer v zadnji četrtini 16. stol.

Gabrijel Plavec zavzema pomembno mesto med glasbeniki razgibanega konca 16. in začetka 17. stol., ki so po svojem rodu ali poklicnem delovanju povezani s slovenskim kulturnim izročilom. Za svoj čas je veljal za precej uglednega skladatelja. Rodil se je verjetno v Ljubljani (?), kot ugleden glasbenik je pretežno deloval v Mainzu in njegovi širši okolici (Nemčija). V (glasbeno) javnost je stopil kot kapelnik na dvoru volilnega kneza Johanna Schweikarda von Kronberga v Mainzu. Tako je bil tudi Plavec eden izmed mnogih naših rojakov, ki so s trebuhom za umetniškim kruhom odhajali v tujino in razdajali svoje ustvarjalne sile v večjih in pomembnejših evropskih kulturnih središčih. Zaradi takrat običajne latinizacije oziroma germanizacije imen se je za marsikaterim od njih izgubila sled. Leta 1612, natančneje 10. 4. 1612, je Plavec postal kapelnik na dvoru volilnega kneza Johanna Schweikarda von Kronberga v Mainzu.¹¹ Najprej ga omenja prav Schweikard. Pomožni škof Stephan Weber iz Mainza je v Frankfurtu 28. 8. 1621 imel svečano mašo *De Spiritu Sancto*, ki jo je krasila »exquisita et arara musica«. Kapela, ki je to mašo pela, je bila dvorna kapela iz Mainza, sestavljalo jo je 15 glasbenikov, pridružil se jim je še 16 trobentačev.¹² Kapelnik je bil Gabriel Plautz iz Ljubljane, kot ga imenuje knjiga uslužbencev v Mainzu.¹³ Očitno so ga nastavili glede na bližnje volitve cesarja. Drugi Gabrijel Plavec pa se navaja v Ljubljani leta 1619/1620, in sicer kot organist. 3. avgusta 1621 se je G. Plavec v samostanu sv. Petra in Aleksandra v Ashaffenburgu, 80 kilometrov oddaljenem od Mainza, poročil z Marijo Todel iz Kempt/e/na na Bavarskem oziroma v vzhodnem Allgäu, hčerko Ulricha Todla. Njuni (morebitni) otroci niso vpisani niti v Mainzu niti v Aschaffenburgu. Matične knjige v Aschaffenburgu navajajo Gabrijela Plavca kot

11 »... Mainz am Main als zu einem Capellmeister Gabriel Blautz aus Laubach.« Laubach je v tistem času izpričano uporabljeno ime za Ljubljano (v: Faganel, *Gabrijel Plavec : Flosculus vernalis*, str. IX).

12 Gottron, *Gabriel Plautz – dvorni kapelnik v Mainzu*, str. 57.

13 Prav tam.

DEO OPTIMO MAXIMO,
DIVÆQUE VIRGINI MARIAE,

TETTELBACHII,
FRANCONIÆ IN OPPIDO,
PLVRIBVS MIRACVLIS IN PRIMIS CELEBRI.

*Permales huius ac natiuitatis
Et amoni huiusmodi oratio descripta fuisse dicitur.*

GABRIELE PLAVTZIO CARNIOLO.

VOTVM AD B. M. VIRGINEM.

ÆTheriq; Regina domus, dilecta Tonantis
Filia, & illęsa virginitate Parens,
Vsq; tuis quę blanda soles succurrere Mater,
Nec leni fufas abnuere aure preces:
Hęc quodcunq; tui votum dignare clientis
Aspicere, & Nato (sic rogo) ferre tuo.
Exiguum est, primum quę istud; maiora canemus
Tempore venturo, si minus hic, at ibi,
Mortis vbi nullius timor est, sed vita perennis,
Delicię, requies, gaudia, rifus, amor.
Indignum digno natum me iungito Nato;
Sit tuih; vt ille Pater, tu mihi Mater eris.

Plavčevo posvetilo v vokalno-inštrumentalni zbirki *Flosculus vernalis/Pomladna cvetica* (1621/1622).

Glasbeno delo

Medtem ko je bil Plavčev predhodnik Jan le Febure (? – Mainz, okoli 1612) zadnji predstavnik klasičnega polifonega stila, je bila prav pod Plavcem že uvedena inštrumentalna glasba. Hkrati z njim je bil kot dvorni organist nastavljen Johann Textor iz Gradca, ki ga je leta 1627 zamenjal Daniel Bollius. Ta je Plavca tudi zastopal med njegovo boleznijo, od leta 1631 dalje. Kar je Plautz uvedel v Mainzu novega, je najbrž tehnika cori spezzati,¹⁸ uporabljanje polifonije¹⁹ hkrati s parlandom²⁰ in dodajanje inštrumentov k vokalu.²¹

krstnega botra in ga označujejo »Capellae magister seu praefectus musicorum«. Leta 1626 ga navajajo kot organista in vodjo jezuitske pevske šole v Ljubljani.¹⁴ Slabo leto po izidu *Flosculus vernalis*, 23. 4. 1622, je Plavec pisal Johannu, opatu benediktinskega samostana Münster Schwarzach na Maini, in mu posredoval to svojo tiskano zbirko. Od tega datuma v virih o Plavcu ni več jasnih in oprijemljivih navedb.¹⁵

Vsaj od leta 1631 pa je Plautz (Plautzius, Plavec) huje bolehal in 11. 1. 1641 umrl v Mainzu. Še isti dan so ga pokopali pri sv. Petru, kar bi utegnilo kazati, da ni stanoval niti v gradu niti v njegovi bližini.¹⁶ V mrliški knjigi je »izvrstni gospod Gabrijel Plavec« označen kot »odličen kapelnik mainškega škofa, najizbranejši v glasbenih inštrumentih, brez tekmeča v umetnosti komponiranja z 10, 12 glasovi.«¹⁷

14 Prav tam (to je bil morda sorodnik, morda stric ali bratranec »našega« dvornega kapelnika v Mainzu?).

15 Faganel, prav tam, str. X.

16 Gottron, prav tam.

17 Faganel, prav tam.

18 Deljeni zbori.

19 Večglasje.

20 Hitremu, naravnemu govoru podoben način petja, ki se je razvil zlasti kasneje v operi buffi, v 18. in 19. stol.

21 Gottron, prav tam, str. 58.

I. Chorus a 3 3 5 Vox.

Vedul cis mater Christi quae de cruce suscepisti vltis
 elum iam mortuum parum plena ij sic
 teum pio rumpie nata tuum vlnatu x clementie luce m
 materga m cum omnibus cemo amibus fidelibus solamina pos
 centibus solamina poscen tibus vlnis ruz clementie sueme
 matergrauz cum omnibus cum om nibus hde libas solamina pos
 centibus solamina posca tibus ij a Altam

Vocum. 4 5 Vox.

ic Mari a quid vi disti quando montem ascendisti palli n
 nissem pote vidi vidifruum ventos mei verbum fumum l a tris d
 verbum fumum Patris De i emilentem spiritum ij
 Dic Mari a quid si stit quando Christum concepisti inclina
 roca pite Dic Ma ri a quid fe cisti postquã Christum perdi
 disti Angelorum do minam Dic Maria quid c gi fti
 cum de cruce suscepisti vlnis Iesum iam mortuum Flens & ge

Plavec G., dva odlomka – začetka skladb *Ave dulcis mater Christi/Zdrava mila mati*
Kristusova (levo) in *Dic Maria quid vidisti/Marija, kaj si videla* (desno).
(vir: notna zbirka Flosculus vernalis, 1621–1622)

Iz časa Plavčevega življenja in delovanja se ni ohranila nobena njegova podoba. Edini tovrstni likovni oziroma ikonografski polpretekli fragment predstavlja naslovnica, lesorez edine samostojne tiskane izdaje njegove glasbe *Flosculus vernalis* (1621). Gre za lesorez, ki prikazuje šest prizorov iz Marijinega življenja (*Joahima in Ano pri zlatih vratih, Marijino rojstvo, neznani prizor, Marijino oznanjenje, Obiskovanje Elizabete in Vnebovzetje*). Osrednji podobi Jezusa (ki z velikonočnim križem stoji na kači) in Marije (podoba Brezmadežne brez kače) imata nekaj neobičajnih likovnih rešitev.²²

Tudi za prenekatero neznancko (teh pa je kar največ) iz njegovega življenjepisa se lahko še največ opiramo na edino skladateljevo znano in ugotovljeno tiskano notno zbirko *Flosculus vernalis* (1621).²³ Od tam izvira kar nekaj dokumentiranih navedb, ki omogočajo rekonstrukcijo vsaj osnovnih življenjskih podatkov in glasbenega delovanja Gabrijela Plavca.

Za Plavca iz razgibanega konca 16. in prve polovice 17. stol. vemo, da je bil »odličen kapelnik in nadvse izkušen v igranju na instrumente« in mu »v umetnosti komponiranja za deset in dvanajst glasov«, vsaj v njegovem krogu, ni bilo enakega. Še več, prav iz tega časa se je ohranila njegova vokalno-instrumentalna zbirka *Flosculus vernalis sacres cantiones, missas aliasque laudes B. Mariae*

22 Faganel, prav tam, str. XI.

23 Prav tam, str. X. Edina originala hranijo v Uppsali (Švedska) in Parizu (Francija).

continens, à 3.4.5.6. & 8. *Cum basso generali/Spomladanska cvetica* ... (Aschaffenburg, 1621), njegov skladateljski prvenec. Zasnoval jo je za od 3 do 8 glasov z bassom continuom²⁴ in večkrat spretno uporabil dvozbore. Posvečena je njegovemu nadškofovskemu delodajalcu in zaščitniku. Zbirka poleg treh maš²⁵ (mašni ordinariji²⁶) in treh magnifikatov²⁷ ter enega (obhajilnega) moteta²⁸ vsebuje samo skladbe (8), ki so vezane na Marijo in njene praznike (3 kantike *Magnificat*, *2 Salve Regina*, *2 Ave Maria*, *Ave Maris Stella*), (dva) introita,²⁹ antifone,³⁰ himne,³¹ motete in podobno. V celoti je zasnova zbirke pretežno tradicionalna, izhaja iz neposredne liturgične rabe koralne prakse, ki je zelo prisotna v oblikovnih rešitvah nekaterih skladb. Skoraj tretjina njih je 8-glasnih, kar kaže, da je Plavca zanimalo predvsem mnogoglasje, kajti spoštoval, cenil je »predgabrijelijevsko«³²

- 24 Generalni bas, tudi generalbas, kar pomeni metodo beleženja enega ali več melodičnih glasov samo z notami basa, ki so jim navadno dodane številke. Te zaznamujejo glavne intervale in akorde nad basovskimi notami (= oštevilčeni bas). Ta »stenografija« akordov je bila v splošni praksi v vsem baroku. Pojavila se je konec 16. stol. v Italiji kot pomožno sredstvo za spremljavo vokalnih del.
- 25 Glasbena oblika, cikel, ki zajema obredne speve krščanskega bogoslužja, zlasti speve njegovega obveznega, stalnega dela, ordinarija. Neobvezni ali spremenljivi del maše, proprij, se je izvajal le občasno. V današnjem času se ta klasična delitev opušča.
- 26 Vrsta petih delov maše, ki se, kljub razlikam med prazniki cerkvenega leta, nikdar ne menjajo. Ti so: *Kyrie*, *Gloria*, *Credo*, *Sanctus*, *Benedictus* in *Agnus dei*.
- 27 Prva beseda Marijinega slavospeva v katoliški liturgiji, ki je slovesen sklep vesper (tj. večerni oficij, večernice, ki se opravljajo po sončnem zahodu. Sestoji iz petih psalmov z antifonami, kratke lekcije, himnusa in magnificata).
- 28 Je večglasna vokalna glasbena oblika, ki se je razvijala in nenehno spreminjala, od začetka 13. do srede 18. stol. Njegovi začetki segajo že v prve poskuse polifonije, oblikoval se je predvsem v notredamski šoli, s tekstiranjem zgornjih glasov organuma, klavzul (tj. skupna oznaka za zgodnje oblike srednjeveškega večglasja, od 9. stol. do okoli leta 1225, na osnovi gregorijanskega koralala).
- 29 Prvi spev mašnega proprija. Nekoč so ga peli, ko je šel duhovnik k oltarju. V svoji (do)končni obliki obsega antifono, ki je zmerno melizmatska (tj. z zaporedjem več okrasnih tonov, ki se pejejo na en zlog besedila; nasprotna ji je silabika), samo en pretežno recitativni psalmov verz z doksologijo (tj. liturgični obrazci v čast Svete trojice) in ponovitev antifone.
- 30 Kratak napev v zgodnji krščanski liturgiji, ki so ga od 4. stol. dalje pri antifonalnem petju psalmov izvajali pred in za vsakim verzom.
- 31 Tudi himnus, hvalnica različnim bogovom ali junakom, tudi v starokrščanskem obdobju; prvotno v prozi ali podobna psalmu. Latinski himnusi so grajeni strogo strofično in obsegajo sprva po osem kitic, ki se pejejo na isto melodijo. Melodija je preprosta, silabična in pregledno členjena.
- 32 Italijanska skladateljka Gabrieli: organist Andrea Gabrieli (1533, Benetke–30. 8. 1585) in Giovanni Gabrieli (nečak A. Gabrielijaja; 1557, Benetke–12. 8. 1612), oba v baroku še kako zaslužna za večzborje (*cori spezzati*), obogateno s koncertantnimi in kolorističnimi prvini, združevanjem glasov in inštrumentov, vse do 5 zborov in 5 inštrumentalnih skupin. Pri tem so bile trdne in vnaprej določene zasedbe. Oba sta bila zagotovo predhodnika kasnejšega

beneško večzborje, torej tradicijo takratnih skladateljev. Njegova tehnika deljenih zborov je sicer harmonsko razgibana, s poudarjenimi kromatičnimi postopi in disonančnimi zadržki, vendar še nima tiste Gabrielijeve dikcijske in melodične napetosti, ki bi skladbam dajala očitnejši pečat baroka. V tem smislu izstopajo vokalno-instrumentalne skladbe, kot so npr. *Vidi speciosam/Videl sem prekrasno, Ave dulcis Mater Christi/Zdrava mila mati Kristusova* ter zlasti *O Quam Pulchra/O kako krasna*. Naprej, v smeri italijanske monodije,³³ a še vedno zgodnjebaročnega, Viadanovega³⁴ tipa, se kaže motet *Ave mundi spes Maria/Zdrava Marija, upanje sveta* in še bolj 4-glasni, inventivno pretresljivi *Dic Maria/Povej, Marija*. Poetično besedilo je razdeljeno med zbor, ki se v smislu nekakšne rondojske tehnike vedno znova pojavlja s svojim »ritornellom«,³⁵ in soliste – sopran, alt, tenor in bas. Rezultat je rezponzorični³⁶ concertato: sopran, alt, tenor in ponovno sopran predstavljajo Marijo, razen na koncu zadnje epizode, ko alt, tenor in bas »fugatno«³⁷ razglašajo vstajenje *Nati tui*, sopran pa odgovori s *surget natus meus*; vse skupaj se z zborom v obliki znanega, variiranega izhodiščnega ritornella sklene v tolažilnem pričakovanju.³⁸ Slednje ali večinoma marijanske skladbe so pisane na psalmska in svobodna sekvenčna besedila. Zasnovane so večinoma v motečnem *stile antiquo*,³⁹ s pogosto rabo ternarnih proporcev. Skladatelj je v vse ome-

(izključno) orkestrskega (baročnega) sloga.

- 33 Enoglasna glasba nasploh, zlasti samospjev s spremljavo generalbasa, kakršnega je v odporu proti polifoniji (tj. večglasju) najprej gojila florentinska camerata, ki si je prizadevala oživiti staro grško glasbo. Za ta tip samospjeva je značilno podrejanje melodije besedilu in močno afektivni izraz. Monodija, kot vzvišena glasbena deklamacija, doseže vrh v operah in madrigalih C. Monteverdija, njeni predhodniki pa so v 16. stol. številne solistične pesmi z akordsko spremljavo lutnje: frottole in polifoni (tj. večglasni) madrigali, prirejani za solista in instrumentalno spremljavo, ki prevzema spodnje glasove (npr. Luzzascho Luzzaschi).
- 34 Italijanski skladatelj in dirigent Lodovico Grossi da Viadana (1560–1627).
- 35 To so različni odstavki kitic v italijanskem madrigalu 14. stol., tudi ponavljajoči se vokalni ali instrumentalni del, npr. kot pripev, refren v pesmi, spet z generalbasom.
- 36 Izhaja iz rezponzorija, tj. koralni spev, ki v oficiju (vrsti molitve, ki jih molijo oziroma pojejo katoliški duhovniki in redovniki vsak dan, ob določenem času) obsegajo psalme z antifonami in rezponzoriji, himnuse ter recitiranje odlomkov iz Svetega pisma, in del cerkvenih očetov. Ta se deli na nočni – matutinae – med polnočjo in zoro, jutranji – laudes, dnevni – prima tertia, sexta, nona ter večerni – vesperae, po sončnem zahodu in completorium – pred odhodom k počitku, sledi recitiranju odlomka iz Svetega pisma in sprva sestoji iz izmenjavajočega se petja solista (psalm) in zbora (refren), v rondojski obliki.
- 37 V načinu fuge (prvotna oznaka za kanon – najstrožje oblike melodičnega posnemanja, imitacije, pri kateri eden ali več glasov posnema že prej nastopajoči glas – melodijo, in sicer točno po intervalih) in imitacije, v 17. stol. razvita in od tedaj (npr. pri J. S. Bachu) kot vzorna oblika strogega stavka razširjena vrsta skladbe.
- 38 Rijavec, *Slovenska glasbena dela*, str. 235–236.
- 39 Gre za vokalno a cappella kontrapunktično glasbeno umetnost s preloma stoletja (1600), povezana z melodično in harmonsko zaokroženostjo, velja za ideal a cappella, katere vrh je

njene napeve, zlasti pa še v motetno zasnovane skladbe, razmeroma pogosto vključil gregorijanske napeve. Pri tem ni vedno uglasbil vseh kitic izbranega besedila, marveč celoto besedila dopolnjuje z gregorijanskim napevom, ki največkrat ni določen. Nekatere skladbe začenja z izpisano vokalno invokacijo,⁴⁰ ki kaže germanski dialekt, nekatere pa s koncertantnimi solističnimi odlomki in z značilnim ternarnim ritornelom ob generalnem basu pričajo o zgodnjebaročni zasnovi skladb v smislu t. i. cerkvenega koncerta.⁴¹

Naslovi vseh 26 objavljenih vokalno-instrumentalnih skladb v Plavčevi zbirki *Flosculus vernalis/Pomladna cvetica* so: *Ave dulcis mater Christi/Zdrava mila mati Kristusova*, *Assumpta est Maria/Marija je bila vzeta*, *Vidi speciosam/Videl sem prekrasno*, *Nativitas tua Dei Genitrix/Tvoje rojstvo Božja mati*, *Hodie nata est Virgo beata/Danes se je rodila blažena Devica*, *O quam pulchra, o quam suavis/O, kako krasna, o, kako mila*, *O sacrum convivium/O, sveta večerja*, *Gaudeamus omnes in Domino/Vsi se veselimo v Gospodu*, *Missa tertii toni/Maša na tretjem tonu (Kyrie/Gospod, Gloria/Slava, Credo/Vera, Sanctus/Sveti, Agnus Dei/Jagnje božje)*, *Magnificat super Aspice Domine/Magnificat na Pogledj Gospod*, *Missa super In quest amate sponde/Maša na Te ljubljene obale (Kyrie/Gospod, Gloria/Slava, Credo/Vera, Sanctus/Sveti, Agnus Dei/Jagnje božje)*, *Salve Regina/Pozdravljena Kraljica*, *Salve sancta parens/Zdrava sveta porodnica*, *Missa super Se dessio di fuggir/Maša na Če bi želel zbežati (Kyrie/Gospod, Gloria/Slava, Credo/Vera, Sanctus/Sveti, Agnus Dei/Jagnje božje)*, *Magnificat super Se dessio fuggir/Magnificat na Če bi želel zbežati*, *Magnificat super Cicirlanda/Magnificat na Cicirlanda*, *Salve Regina/Pozdravljena Kraljica*, *Ave Maria/Zdrava Marija*, *Ave maris stella/Zdrava morska zvezda*, *Ave Maria/Zdrava Marija*, *Dic Maria quid vidisti/Povej, Marija, kaj si videla*, *Ave mundi spes Maria/Zdrava Marija, upanje sveta*, *Rerocordare, Virgo Maria/Spomni se, Devica Marija*, *Tu in mulieribus/Ti med ženami*, *Fructus tuus regia Virgo/Tvoj sad, kraljeva Devica vseh lilij in Benedicta lilium/Blagoslovljena vseh lilij.*⁴² Novosti v kompozicijski tehniki teh skladb ni. Slogovno se kažejo vplivi nizozemske, rimske in beneške šole. Avtor je v svojih skladbah že uveljavil elemente zgodnje monodije. Njegova invencija⁴³ je izdatna, smisel za čustveno neposredne melodije izrazit, prav tako tudi za zvočnost in učinkovite kontraste.⁴⁴

Še tri druge Plavčeve skladbe so leta 1627, nepodpisane, izšle v francoskem Strassbourgu, v (nemški) zbirki – diecezijanski⁴⁵ pesmarici *Himmlische*

italijanski skladatelj Giovanni Pierluigi da Palestrina (1525/1526–1594), ki predstavlja vrh vokalne polifonije.

40 Klic, priprošnja za pomoč.

41 Faganel, prav tam.

42 Slovenski prevodi iz izvirne latinščine Edo Škulj.

43 Tj. domiselnost, iznajdljivost, domislek, iznajdba.

44 Cvetko, *Stoletja slovenske glasbe*, str. 80.

45 Škofijske (izhaja iz dieceze = škofije, upravne enote katoliške cerkve).

Harmony, ein New Mayntzisch Gesang Buch pa podpisane 1628 v Mainzu.⁴⁶ Leta 1627 je Johannes Donfried (1585–1654) v Trierju⁴⁷ izdal zbirko *Vidiarium musico-marianum* in vanjo vključil še tri Plavčeve skladbe: *Benedicta lilium*, *Dic Maria quid vidisti in Ave mundi spes Maria*. To nas navaja k temu, da bi pač lahko bil, a ker za takšno sklepanje nimamo dokaza – podatek, da je bil G. Plavec tudi vodja nadškofijske kapele, a to ne zadošča, zato ostajamo le pri domnevi. Tudi v teh primerih sta se ponovili njegova odličnost in uglednost; kronisti poročajo o njegovem sodelovanju pri cesarskih kronanjih in njegovi »posebni odlični, izbrani in redki glasbi«. Tudi v teh delih se nadaljujejo že znane in opisane kompozicijske posebnosti in vrednote oziroma navade časa in prostora. Večzborje je v svojem okolju uvedel kot novost. Še vedno so v ospredju nastajajoča zgodnjebaročna tradicija generalnega basa in duhovnega koncerta z monodičnim in koncertantnim slogom, stopnjevana deklamacija in poudarjeno izražanje besedila pri solističnih glasovih.

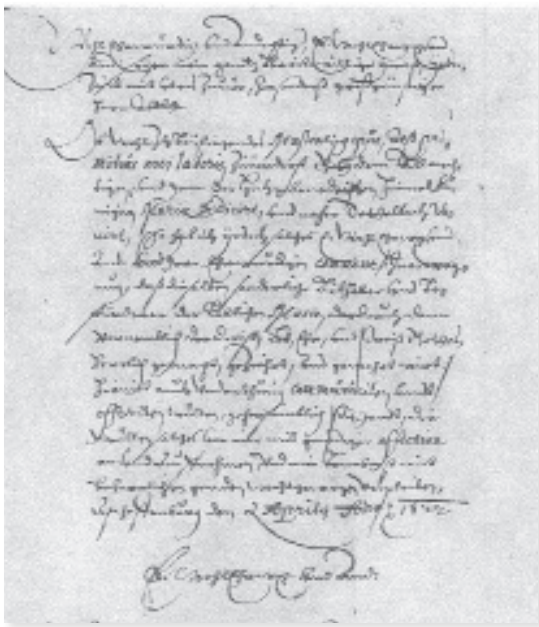
V sodobnih kolektivnih zbirkah srečamo Plavca in njegovo delo le še enkrat, in sicer v tisku *Deliciae Sacrae Musicae* (Ingolstadt, 1626). Zanimivo je, da sta dva izmed treh tu objavljenih Plavčevih motetov ravno *Dic Maria* in *Ave mundi spes Maria*. Tretji je *Benedicta lilium*, za vse pa je kot vir ponatisa služila skladateljeva zbirka *Flosculus vernalis*. Ob tem lahko navedemo eno, temu Plavčevemu opusu dotlej neznano skladbo: to je osemglasni psalm *Benedictus Deus*, ki ga v rokopisni kopiji hrani Deželna knjižnica v nemškem Kasslu, močno konservativno, na renesančno polifonijo oprto delo, brez bassa continua, ki ga le na posameznih mestih oživlja koncertantno bolj vznemirjena melodika (posamičnih) glasov. O Plavčevem ustvarjanju za deset in dvanajst glasov, na katerega opozarja citirana notica ob skladateljevi smrti, za enkrat ni sledu, prav tako ne poznamo njegovih (čistih) inštrumentalnih skladb.

Nadškof in volilni knez Johann Schweikardt von Kronberg (Cronberg) v Mainzu, 1622; oljna slika v rektoratu Univerze v Mainzu. (vir: Heinz F. Friederichs, Aschaffenburg im Spiegel der Stiftsmatrikel 1605–1650, Aschaffenburg: Paul Pattloch Verlag Aschaffenburg, priloga št. 3)

46 Po nedokazanih navedbah naj bi Plavec leta 1628 uredil kantual *Himlische Harmony* oziroma *New Mayntzisch Gesangbuch*, zbirko 232 pesmi s 159 melodijami, ki je z drugimi naslovi in v raznih vsebinskih različicah izhajala od 1605 (Gotttron, *Mainzer Musikgeschichte von 1500 bis 1800*, str. 53–55, in Cvetko, *Slovenska glasba v evropskem prostoru*, str. 122).

47 Dotlej je veljalo, da je omenjena zbirka izšla v Strassbourgu, v Trier pa jo je prenesel oziroma utrdil novo ugotovitev (dokaz) W. Steger, *Gabriel Plautz – Ein Mainzer Hofkapellmeister im frühen 17. Jahrhundert*.

Pismo G. Plavca iz Mainza Johannu, opatu benediktinskega samostana v Münster Schwarzach na Maini, 23. 4. 1622.

Namesto sklepa

Na Slovenskem je bila reformacija zlasti intenzivna v drugi polovici 16. stol. Katolicizem je potisnila v ozadje, s tem zmanjšala njegov vpliv, pospeševala je širjenje svojega korala, svojemu nauku ustreznega tiska in petja, poskrbela za prvo knjigo v slovenskem jeziku (1550) in prvo slovensko pesmarico (1567) ter povečala število domačih glasbenikov. Še zlasti pa zato, ker je reformacija v svoji začetni fazi dotok renesančnih informacij zavirala, v svoji zreli dobi pa jih je tolerirala in celo sprejela. Te so postajale očitne v zadnjih desetletjih 16. stol., ko je rekatolizacija začela postajati vedno agresivnejša. Zaostrila se je ob nastopu novega, 17. stol., ko se je, ne zaradi nje, ampak zaradi splošnega, predvsem italijanskega razvojne-

ga procesa, pojavila poznorenesančna monodija in se prelila v zgodnji barok, ki je zajel tudi slovensko glasbeno reprodukcijo in produkcijo, s tem pa posredno tudi Plavca. Četudi v tujini, ne sam, pač pa še z nekaterimi drugimi, ki so odhajali tja, se je tudi Plavec tam izpopolnil. Kajti doma teh in takih pogojev še ni bilo, naj gre za reproduktivno ali produktivno glasbo.

Dramatike in deklamatoričnosti še ni poznal, svoje zgodnjebaročno čustvo spevne melodike je oblikoval po vzoru drugih (npr. Lodovico Grossi da Viadana).⁴⁸ Plavčeva kompozicijska oziroma oblikovna tehnika deljenih zborov je harmonsko razvita in poudarjena s kromatskimi postopki in disonantnimi zadržki,⁴⁹ prisotna sta še značilni Gabrielijeva dikcijska in melodična napetost, ki bi skladbam dajali bolj očiten pečat baroka. Po količini je Plavčeva kompozicijska zapuščina razmeroma skromna; morda se je sčasoma še zgubila; lahko pa je ni moglo biti veliko, saj je skladatelja precejšen del življenja pestila huda bolezen.

48 Klemenčič, *Slogovni razvoj glasbenega baroka na Slovenskem*, str. 6.

49 Zadržani nastop melodičnega ali akordičnega tona v poltonskem ali celotonskem razmiku, kjer zadržek, gleda na razvezni ton, stoji na poudarjeni taktovi dobi in učinkuje kot disonanca. S pomočjo enega ali več drugih tonov, ki stojijo med zadržkom in razvezanim tonom, lahko razvez zadržujemo. Poznamo dvojne in trojne zadržke (proste, polproste in vezane).

Venus mater, soboles quoque caeca Cupido:

die Mutter ist stock blindt,
Also auch Cupido ihr Kindt.

Quosq; sovet, caecos protinus ipsa facit.

Viel Leüt verblendt Sie für und für:
Apelles nimbt ein Mußtr von Ihr.

Aschaffenburg, grad in pogled na mesto, bakrorez iz: Meissner, Daniel, *Thesaurus Philopoliticus (Politisches Schatzkästlein)*, Frankfurt am Main 1624. (vir: Heinz F. Friederichs, *Aschaffenburg im Spiegel der Stiftsmatrikel 1605–1650, Aschaffenburg: Paul Pattloch Verlag Aschaffenburg, priloga št. 9*)

Mainz, 1632–37, veduta mesta, bakrorez. (hrani: Stadtarchiv/Mestni arhiv, Mainz)

AVE DULCIS MATER CHRISTI

Gabriel Plavčič
FLOCCULUS VERNALIS

♩ = 106

67

Plavec G., *Ave dulcis Mater Christi/Zdrava mila mati Kristusova*, prva str. Notografije partiture, v: Cvetko D., Ljubljana, 1963, str. 67.

KRATICE:

ES	Enciklopedija Slovenije
NUK	Narodna in univerzitetna knjižnica
NUK GZ	NUK, Glasbena zbirka
SAZU	Slovenska akademija znanosti in umetnosti
ZRC SAZU	Znanstvenoraziskovalni center SAZU
ZRC SAZU MI	ZRC SAZU, Muzikološki inštitut
SBL	Slovenski biografski leksikon
ZAL	Zgodovinski arhiv Ljubljana

VIRI:

Arhivski viri:

- Dom- und Diözesanarchiv, Mainz (Nemčija).
- Dom- und Diözesanarchiv, Mainz (zapuščina Adama Gottrona).
- NUK GZ, Ljubljana (zapuščina Dragotina Cvetka).

Stadtarchive Mainz (Nemčija).

Staatsarchiv Würzburg (Nemčija).

Univerza Johanna Gutenberga, Muzikološki inštitut, Mainz (Nemčija).

Spletne strani:

https://de.wikipedia.org/wiki/Adam_Gottron (20. 2. 2017).

<https://sl.wikipedia.org/wiki/Kranjska> (27. 7. 2015).

Drugi viri:

Dolenc, Drago: *Kamenčki iz mozaika slovenske glasbene zgodovine*. Tipkopis. Železniki, 1979, 11 str. (Orig. hranita NUK GZ, mapa G. Plavec/Kronika in ZAL, Enota Škofja Loka).

Hawlina, Peter: Fragment rodovnika Plavcev (iz Železnikov). Računalniški izpis. Škofja Loka, 3 str. (hrani avtor).

LITERATURA:

Cvetko, Dragotin: Kulturne razmere v prostoru Alpe-Jadran od poznega 16. do zgodnjega 18. stoletja. V: *Muzikološke razprave*, Ljubljana : ZRC SAZU, Muzikološki inštitut, 1993, str. 57–68.

Cvetko, Dragotin: *Skladatelji – Les compositeurs – Gallus, Plautzius, Dolar in njihovo delo – et leur oeuvre*. Ljubljana : Slovenska matica, 1963, 204 str.

Cvetko, Dragotin: *Slovenska glasba v evropskem prostoru*. Ljubljana : Slovenska matica, 1991, 506 str.

Cvetko, Dragotin, *Stoletja slovenske glasbe*, Ljubljana : Cankarjeva založba, 1964, 309 str.

Enciklopedija Slovenije, 5. knjiga, Kari-Krei. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1991, str. 389–391.

Faganel, Tomaž: *Gabrijel Plavec : Flosculus vernalis (1621)*. Ljubljana : SAZU : MI ZRC SAZU, 1997, 1 partitura (XXIII, 317 str.).

Globočnik, Anton: *Eisern – Železniki..* Dražgoše : Pan, 1999, 204 str.

Gottron, Adam: Gabriel Plautz, 1612–1641, Kapellmeister des Mainzer Erzbischofs Schweikrad von Kronberg. V: *Kirchenmusikalisches Jahrbuch XXXI–XXXIII*, 1936, str. 58–73.

Gottron, Adam: *Gabriel Plautz – dvorni kapelnik v Mainz*. V: *Muzikološki zbornik* 4, Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete, 1968, str. 57–61.

Gottron, Adam: *Mainzer Musikgeschichte von 1500 bis 1800*. Mainz : Auslieferung durch die Stadtbibliothek, 1959, 236 str. (zbirka Beiträge zur Geschichte der Stadt Mainz ; Bd. 18).

Hawlina Peter: Pisanje družinske kronike. V: *Drevesa* 8–9, Škofja Loka : Slovensko rodoslovno društvo, 1995, str. 35–42.

Höfler, Janez: *Glasbena umetnost pozne renesanse in baroka na Slovenskem*. Ljubljana : Partizanska knjiga, 1978, 164 str.

Höfler, Janez: *Tokovi glasbene kulture na Slovenskem od začetkov do 19. stoletja*. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1970, 199 str.

Klemenčič, Ivan: Slogovni razvoj glasbenega baroka na Slovenskem. V: *Glasbeni barok na Slovenskem in evropska glasba : zbornik referatov z mednarodnega simpozija 13. in 14. oktobra 1994 v Ljubljani*, Ljubljana : Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Založba ZRC, 1997, str. 27–41.

Rijavec, Andrej: *Slovenska glasbena dela*. Ljubljana : Državna založba Slovenije, 1979, 356 str.
(Plavec G., str. 235–236).

Steger, Wolfgang: *Gabriel Plautz – Ein Mainzer Hofkapellmeister im frühen 17. Jahrhundert : Biographie und Analyse*, I–III. Würzburg : 1991, 134 str.

Štukl, France: *Knjiga hiš v Škofji Loki*, 2. Škofja Loka [i. e.] Ljubljana : Zgodovinski arhiv, 1984, 221 str.

Summary

Gabriel Plavec (?–1641, Mainz)

Early Baroque musician, from Ljubljana, Škofja Loka orland Železniki?

*It is not known when or where the Slovenian musician Gabriel Plavec Carniolus (composer and conductor) was born; possible places are Ljubljana, Škofja Loka and Železniki. It is true that he left all his creative and reproductional opus in Germany, in Mainz, with a single exception, which is in Ljubljana. After unproven schooling in Slovenia, in Stična, he lived in Mainz from 1612 until his premature death on January 11, 1641, at the court of Elector Johann Schweikard von Kronberg. During this time, the only known and proven printed edition of 26 of Plavec's vocal-instrumental compositions was collected in *Flosculus vernalis/Spring Flower* (Aschaffenburg, 1612). The Reformation in the second half of the 16th century pushed Catholicism into the background and thus reduced its influence; it accelerated the spread of its chorales, its teaching of suitable denotation and singing, provided the first book in the Slovene language (1550) and the first Slovene songbook (1567) and increased the number of domestic musicians. In its mature period, it tolerated and even accepted them. This became apparent in the last decades of the 16th century, when the Counter-reformation started to become increasingly aggressive. It was aggravated at the turn of the new 17th century when, not because of it but due to the general, especially the Italian development process, Late Renaissance monody appeared and flowed into the early Baroque, which also included Slovenian musical reproduction and production, and thus indirectly also Plavec. Despite being abroad, although not alone but with a number of others who went there, Plavec also fulfilled himself in Mainz. There were still not such conditions at home, whether for reproductive or productive music. Dramatics and declamation were not yet known there; he composed his sensitive, harmonious Early Baroque melodies on the example of others (e.g., Lodovica Grossi da Vidana). Plavec's compositional or formative technique of mixed choirs is harmoniously developed and accentuated by chromatic procedures and dissonant restraints, although the distinctive Gabrieli diction and melodic tension, which would give Plavec's vocal-instrumental compositions a more obvious seal of the Baroque, are still not present. In terms of quantity, Plavec's compositional legacy is relatively modest; it may gradually have been lost but it could never have been great, since the composer suffered serious illness for a considerable part of his life.*